

Anna Bosman:

'CITO MOET MEERKEUZEDEEL SPELLINGTOETS AFSCHAFFEN'

Anna Bosman, hoogleraar aan de de Radboud Universiteit in Nijmegen en werkzaam bij de sectie orthopedagogiek, is gespecialiseerd in leren lezen en spellen. Naar aanleiding van veel vragen uit het onderwijsveld over de nieuwe Cito-spellingtoetsen (2006), heeft zij onderzocht of het verantwoord is dat een deel van het dictee vervangen is door een meerkeuzetoets. Haar oordeel is keihard: 'De leerkracht wordt hier niets wijzer van.'

Tekst: Lidy Peters

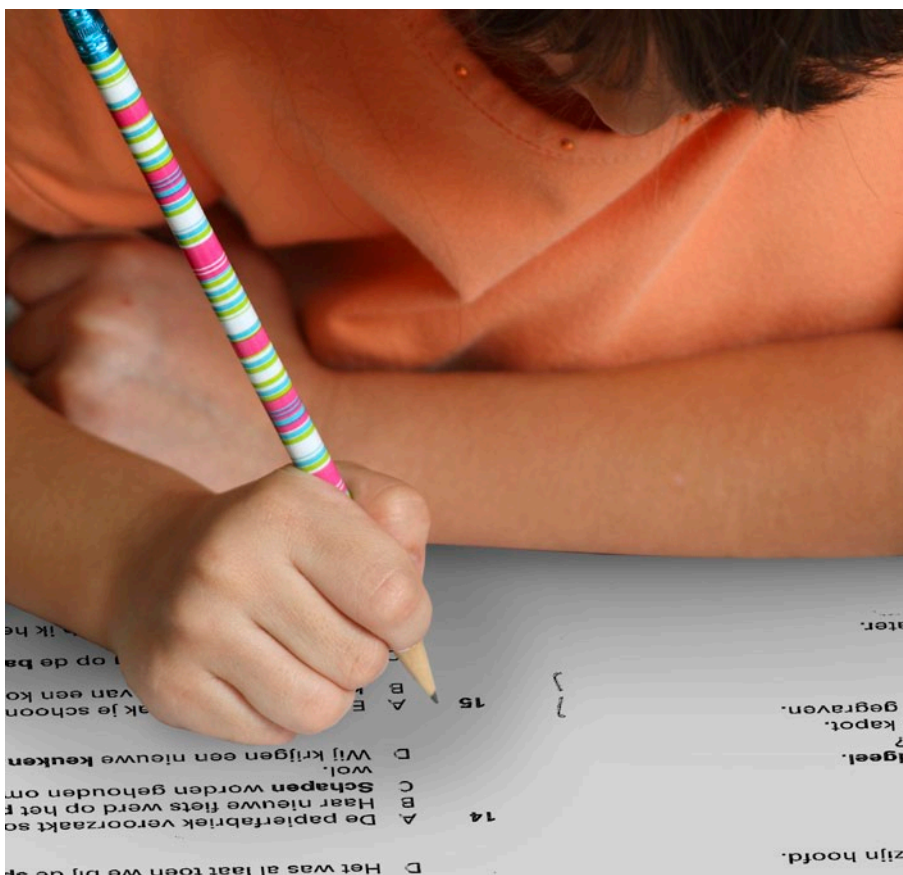
Toen een aantal jaren geleden de nieuwe Cito-spellingtoetsen werden ingevoerd was de verontwaardiging onder leerkrachten groot. In deel 2 van de toets wordt vanaf groep 4 van de leerling verwacht één verkeerd gespeld woord uit vier dikgedrukte woorden in zinnen te herkennen. Ter-

wijl spellingregels door de leerkracht aangeleerd worden met goede voorbeelden. U ondersteunt de kritiek van leerkrachten. Wat is uw belangrijkste argument?

'Wetenschappelijk onderzoek heeft aangetoond dat het zien van foute spellingen ertoe leidt dat we in verwarring

kunnen raken over de correcte spelling. En dat geldt echt niet alleen maar voor de kinderen of volwassenen die niet zo goed kunnen spellen. Zelfs de betere speller wordt er onzeker van. Een interessante anekdote is een ervaring die ik deelde met een collega uit de VS. Hij en ik hebben veel onderzoek gedaan waarbij we foutgespelde woorden gebruikten; zoals GIJT en OERWAUD (een Engels voorbeeld is CHEEP in plaats van CHEAP). Doordat we heel veel met foute spellingen werkten raakten we zelf in de war over de spelling van eenvoudige woorden als Geit en Cheap. Een ander voorbeeld dat ik altijd aanhaal is de spelling van het woord SPERCIE-BOON. Heel veel mensen denken dat de correcte spelling met een C is, maar het is toch echt sperzieboon met een Z, precies zoals je het zegt. Mijn verklaring is dat het vroeger door groenteboeren op hun bordjes in de winkel heel vaak fout gespeld werd. Ik heb dat meermalen gezien. Kortom, geconfronteerd worden met fout gespelde woorden leidt echt tot verwarring. En hoe meer moeite een leerling heeft met spellen hoe groter de gevolgen. Het is voor zwakke leerlingen inderdaad desastreuzer dan voor goede leerlingen.

U vroeg naar het belangrijkste argument.

Ik voeg er nog een aan toe. Omdat voor al jonge leerlingen alles imiteren, moet je als leerkracht zorgen dat ze alleen de correcte spelling zien. Bovendien geloven alle leerlingen, zelfs mijn studenten op de universiteit, dat wat gedrukt staat correct is. Sinds de opkomst van het internet zijn er 6.111.000 hits voor het woord interessant met dubbel r en 102.000.000 voor het woord interessant met een enkele r.

Leerkrachten noemen nog meer argumenten: in de meerkeuzetoets moeten vier zinnen gelezen worden. De leerlingen moeten tijdens de toets dus met meer dingen bezig zijn dan alleen spelling: ze moeten lezen, bij voorkeur ook nog begrijpen wat ze lezen en tenslotte moeten ze een keuze maken en daar een streep onder zetten. In het onderwijs betekent beheersing van spellen dat je een woord kunt opschrijven zonder dat je het ziet. Meet de meerkeuzetoets eigenlijk niet iets anders?

'Ja, de meerkeuzetoets meet zeker iets anders. Ook dat blijkt uit het onderzoek

dat ik samen met orthopedagoge José Schraven en intern begeleider Truus van Eekhout heb uitgevoerd. Wij denken dat de meerkeuzetoets naast kennis over de spelling ook woordkennis meet. Daar hebben we in ons onderzoek heel duidelijke aanwijzingen voor gevonden. Een goed voorbeeld is de eerste opgave uit de M4 spellingtoets. Daar moeten de leerlingen kiezen tussen VLAG, WRAC, GRAP en SWAK. Het merendeel van de leerlingen koos WRAC en nog geen 20 procent streepte SWAK aan als het fout gespelde woord. Toen we ze vroegen om de woorden op te schrijven, schreef slechts één leerling Zwak met een S. Alle andere leerlingen spelden het correct met een Z. Wij denken dat de leerlingen het woord WRAC niet kenden en dat ze om die reden voor dit woord kozen. Vreemd genoeg behoort zeker 16 procent van de woorden die in het M4-dictee staat niet tot de woorden die een leerling in groep 4 moet kunnen spellen. Er staat dus ook een groot aantal woorden in die de leerlingen kunnen verwarren. Dit is natuurlijk niet de bedoeling van een spellingtoets. Een spellingtoets moet de spel-

lingvaardigheid meten en niet nog allerlei andere facetten van de taal, zoals nu het geval is met de meerkeuzetoets.'

Leerlingen in groep 4 en 5 die goed scoren op deel 1, het dictee, krijgen daarna de meerkeuzetoets. Vanaf groep 6 krijgen alle kinderen in deel 2 de meerkeuzetoets.

De scores van beide delen worden bij elkaar opgeteld. Veel leerkrachten vinden dat dat zoiets is als appels en peren bij elkaar optellen. Daarbij komt dat, wanneer een leerling een woord onderstreept dat goed gespeld is, het voor de leerkracht onduidelijk is welke spellingcategorie niet wordt beheerst. Je zou toch zeggen dat een toets bedoeld is om te signaleren, zodat de leerkracht weet welke interventies noodzakelijk zijn?

'Daar leggen de leerkrachten precies de vinger op de zere plek. Je ziet dat leerkrachten heel goed beseffen dat de scores van een meerkeuzetoets iets anders zeggen over spellingvaardigheid dan een dictee. Ook het Cito heeft dat na veel aandringen van onze kant toegegeven. Hoewel het niet in de handleiding staat hebben ze ons laten weten dat ze met de meerkeuzetoets de passieve spellingkennis willen meten en met het dictee de actieve. Als je desondanks voorschrijft om de twee scores op te tellen, dan heb je het als toetsinstantie toch niet goed begrepen. Inderdaad worden hier appels met peren opgeteld tot fruit. Wellicht lekker, maar niet de bedoeling.

Het andere probleem is dat de meerkeuzetoets niet diagnostisch werkt. Als een leerling een goed gespeld woord aanstreept als zijnde fout, dan weet je inderdaad niet welk spellingprobleem een leerling heeft. Maar andersom geldt dat ook. Als een leerling het fout gespelde woord aanstreept dan weet je evenmin zeker of de leerling de fout in het woord als probleem heeft. We hebben daar een duidelijk bewijs voor. De spelling van leerlingen uit groep 7 op de meerkeuzetoets zijn vergeleken met die van het dictee. Daar kwamen heel merkwaardige uitkomsten uit. In een van de meerkeuzetoetsopgaven is het fout gespelde woord KATEDRAAL. Van

de 23 leerlingen streepten 21 dit woord inderdaad aan als fout. Toen we daarna de spellingen op het dictee naketen, bleken 15 leerlingen het woord fout te schrijven. Hiervan spelden er 3 het woord zoals het in de meerkeuzetoets stond: KATEDRAAL. Verder kwam voor CATADRAAL, CATEDRAAL, CATTE-DRAAL, KATADRAAL, KATTEDRAAL, KATTERDRAAL en RATTEDRAAL. Een leerkracht die op de meerkeuzetoets afgaat denkt dat het probleem uitsluitend in de H zit. Dat is duidelijk niet het geval, de leerlingen hebben veel meer en ook andere problemen met dit woord dan de meerkeuzetoets suggereert. Ik heb trouwens nog veel meer voorbeelden. Op mijn website staat een link naar het verslag van de Wilhelminaschool uit Doetinchem. Al die voorbeelden maken zo pijnlijk duidelijk dat de leerkracht feitelijk niets heeft aan de meerkeuzetoets. Ik vind het zo jammer dat het Cito zich niets aantrekt van deze duidelijke tekortkoming van de meerkeuzetoets.'

In het antwoord van Cito* op uw onderzoek wordt gezegd 'Cito raadt in elk geval af om op basis van alleen het toetsresultaat over te gaan tot categoriegerichte remediëring.' En wordt het advies gegeven om eerst het controledictee uit het Hulpboek Spelling af te nemen. Op dat dubbele toetswerk zitten leerkrachten natuurlijk niet te wachten. Het zou toch zo moeten zijn dat ze met de uitslag aan de slag kunnen?

'Hier brengt u een zeer pijnlijk punt van de test naar voren. Alleen als je vervolgens het controledictee afneemt krijg je inzicht in de categorieën waarmee leerlingen problemen hebben. Dat heb ik zojuist duidelijk gemaakt. Dit betekent dus extra in plaats van minder werk en dat is voor leerkrachten die al zo veel moeten toetsen bijzonder vervelend. Feitelijk is de toets nu vooral handig voor het Cito. Die krijgen de gedigitaliseerde gegevens op een presenteerblaadje aangereikt. Als de digitalisering nog verder doorwerkt, dan maken de leerlingen het dictee straks op de computer en worden de gegevens door het Cito verwerkt, die dan vervolgens de scholen de kosten weer in rekening brengen. Als je dan ook nog bedenkt dat het Cito vrijwel een

monopoliepositie heeft, dan wordt het helemaal onverkwikkelijk. Ik zou daar als school dus niet intrappen.'

Hoe is het toch mogelijk dat van het onderwijs gevraagd wordt 'evidence based' te werken terwijl men het op academisch niveau niet eens is over de betrouwbaarheid en validiteit van de Cito-spellingtoets?

'Dat is een heel scherpe vraag en ze brengt me in verlegenheid; ze roept zelfs plaatsvervangende schaamte bij me op. Als de zaken er zo voor staan zoals nu het geval is, dan vind ik dat het onderwijsveld zich niets hoeft aan te trekken van wat er door de zogenaamde experts gezegd wordt. Als het inderdaad niet duidelijk is of iets de toets der kritiek kan doorstaan dan heeft de leerkracht het gelijk aan haar zijde. In dit geheel heeft de COTAN natuurlijk ook geen beste rol gespeeld. Of een test valide is, toetst de COTAN zeer marginaal, en als je het mij vraagt doen ze dat feitelijk in het geheel niet. Ze durven desondanks te stellen dat de test voldoende betrouwbaar en valide is. Ik heb in het geval van de Cito-spellingtoets het gevoel dat ze betrouwbaarheid en validiteit door elkaar halen, en dat is natuurlijk voor de ultieme instantie die testen moeten goedkeuren een slechte zaak. Het is jammer dat de inspectie ook niet wat kritischer is. Zij dringen er immers bij de scholen op aan om de nieuwe spellingtoetsen te gebruiken, terwijl wij toch al twee jaar geleden hebben aangetoond dat deze toetsen ongeschikt zijn. We zijn overigens in gesprek met de inspectie en we hopen nog eens met ze te kunnen praten nadat ze ook andere partijen hebben gehoord.'

U raadt aan de meerkeuzetoets niet af te nemen. Maar wat dan wel te doen om er toch een vaardigheidsscore uit te krijgen? Cito antwoordt aan u in het eerder genoemde artikel dat de vaardigheidsschaal van de nieuwe toetsen spelling dezelfde is die ten grondslag ligt aan de SVS-toetsen.

Kan de meerkeuzetoets dan ook gewoon als dictee worden afgenomen?

'Strikt genomen kan dat niet. Maar omdat de meerkeuzetoets in combinatie met het dictee feitelijk ook appels met peren oplevert, zou ik het als school

gewoon doen. Als je als school wilt weten welk niveau een kind heeft, hanteer dan de normen van de meerkeuzetoets. Hoewel niet volgens de criteria van testontwikkelaars, maar een andere oplossing heb ik vooralsnog niet. En zoals ik al eerder zei, neem anders gewoon weer de SVS af. Daarvan zijn de normen wel correct.'

Maar dan: de leerlingen in groep 8 worden in de Cito-eindtoets opeens geconfronteerd met de meerkeuzetoets in plaats van met een dictee.

Kleven daar volgens u bezwaren aan?

'Dat denk ik niet. Deze situatie bestaat al sinds het bestaan van de Cito-eindtoets. Het onderwijs moet zich niet uitsluitend richten op slechts één moment in het leven van de basisschoolleerling. Namelijk, het moment waarop deze aan het eind van de schoolcarrière een toets moet maken die een bepaald format heeft. Gedurende al die jaren dat leerlingen spellingonderwijs genieten moet dat op de meest optimale manier gedoceerd en getoetst worden. Als men bij het Cito volhardt in het besluit om in de eindtoets meerkeuzevragen op te nemen voor het spellingdeel, dan is er in groep 8 nog tijd genoeg om de leerlingen vertrouwd te maken met deze alternatieve vorm van toetsen. Daar zijn generaties leerlingen volgens mij niet door gedupeerd geweest. Het is veel ernstiger om op basis van een enkele toets aan het eind van de basisschool het hele spellingonderwijs op de kop te zetten. Over die eindtoets heb ik overigens ook nog wel wat te zeggen. Dat men vroeger niet veel anders kon dan meerkeuzevragen opnemen, begrijp ik best. Om immers snel de uitslag van de Cito-toets te kunnen garanderen, moesten de antwoorden natuurlijk makkelijk te verwerken zijn. Heden ten dage is dat echter geen argument meer. Met de huidige ontwikkelingen binnen de ICT en de mogelijkheden van het internet is het een klein kunstje om de door de leerlingen geproduceerde spellingen te verwerken en te analyseren.'

Cito stelt ook dat er al een derde generatie spellingtoetsen aankomt, maar weet nog niet hoe deze er precies uit gaan zien behalve dat de

meerkeuzevraag niet gaat verdwijnen. Ik veronderstel dat u daar niet blij mee bent?

'Grappig dat u dat vraagt, want mij is namelijk door het Cito gevraagd om deel te nemen aan de ontwikkeling van de nieuwe spellingtoets. Toen ik echter aangaf dat dit uitsluitend zin had als ze van de meerkeuzevorm afstapten, heb ik niets meer van ze vernomen. Dat bevestigt dus mijn vermoeden dat ze op de ingeslagen weg doorgaan, ondanks alle protesten. Ik vind dat echt heel erg jammer. Omdat ik veronderstel dat Cito dit interview ook onder ogen zal krijgen, neem ik de gelegenheid te baat om ze nog maar eens te vragen goed na te denken over waarmee ze bezig zijn. Ik ben nog altijd bereid om weer met ze in gesprek te gaan.'

De meerkeuzevraag blijft bestaan, wat zou er dan nog wel positief aan de spellingtoets veranderd kunnen worden?

'Ik heb me suf gepiekerd over de vraag of er een goede spellingmeerkeuzevraag te ontwerpen is. Natuurlijk zijn er andere manieren, bijvoorbeeld, kies uit: Alfa-

betisch, Alfabetisch, Alfabetis, Alfebetisch. Of kies uit: Alfabetisch of Alfabetisch. Maar leerlingen blijven ook met deze vorm voortdurend geconfronteerd met foute spellingen en dat is nu precies waar we van af willen. Aan de meeste keuzes zie ik altijd wel een positieve kant. Helaas is me dat bij de keuze van het Cito voor de meerkeuzevorm voor het toetsen van de spelling niet gelukt. Ja voor het Cito is het positief, want het is een makkelijk te verwerken vorm. Maar het gaat niet om het Cito, het gaat om de leerlingen en voor hun is er geen positief aspect. Daarom blijf ik dus bij het standpunt dat de meerkeuzetoets eruit moet. Zoals ik eerder aangaf, dat is heel goed mogelijk, namelijk door de keuze te maken alleen actieve spellingkennis te toetsen en terug te gaan naar het afnemen van een dictee.'

De genoemde artikelen over de Cito-spellingtoetsen, en meer, zijn terug te vinden op: www.annabosman.eu

**De Wijs, 2010. Kritiek op toetsen Spelling steunt op losse gronden. Een reactie op het artikel 'De nieuwe Cito-spellingtoets ter discussie'. Orthopedagogiek: Onderzoek en Praktijk, 49, 374-381.*

Anna Bosman is directeur van het onderwijsinstituut pedagogische wetenschappen en onderwijskunde van

de Radboud Universiteit en verantwoordelijk voor het geboden onderwijs. In deze hoedanigheid heeft zij verschillende onderzoeken verricht onder andere op het gebied van spelling.

Lidy Peters studeerde af als leesspecialist/dyslexie-expert. Zij werkt op de Violen school in Hilversum als leerkracht in

groep 1 t/m 3 en als ib'er voor groep 1 t/m 4.

www.snelafgeleid.nl

wiebelen

friemelen

luisteren